

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)
e-mail: marek.mariusz.tytko@uj.edu.pl

[Rev.:] Zofia Zarębianka, *Czytanie sacrum*, Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, Instytut Wydawniczy „Maximum”, Kraków-Rzym 2008, 18 s., seria: Myśli ocalone. Seria Filozoficzno-Humanistyczna, pod redakcją Tadeusza Sławka, tom V.

Książka Zofii Zarębianki pt. *Czytanie sacrum* jest w zasadzie zbiorem różnych esejów autorki dotyczących problematyki *sacrum* i literatury pięknej. Polska szkoła sakrologiczna, wywodząca się w istocie z od znanego badacza owej problematyki – prof. Stefana Sawickiego z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, obecnie w Polsce ma swoich kontynuatorów lub naśladowców. Z jednej strony założenia badawcze, wypracowane przez „sakrologiczną szkołę lubelską” są obecnie rozwijane w ośrodku warszawskim w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego przez ucznia S. Sawickiego – Wojciecha F. Kudybę i Krzysztofa Dybciaka, a poza tym w innych ośrodkach uniwersyteckich, m.in. w Krakowie w uniwersytecie Jagiellońskim przez Zofię Zarębiankę i Wojciecha Ligęzę. Wspólną cechą polskiej szkoły sakrologicznej jest m.in. nawiązywanie do koncepcji i terminologii religioznawczej, używanej m.in. w pracach Emila Durkheima, Mircei Eliadego, Rudolfa Otto, Rogera Caillois (odpowiednio: *sacrum*, *sanctum*, *profanum*, *numinosum*), psychologii religii (np. Williama Jamesa *Doświadczenie religijne*), refleksja teoretyczna, inspirowana teologią biblijną, bibliastyką oraz czerpanie wzorców z filozofii (fenomenologii, aksjologii i hermeneutyki).

Książka Z. Zarębianki podzielona została na *Wstęp* i trzy zasadnicze części. Autorka pogrupowała swoje teksty w owych trzech częściach według pewnego klucza. W części pierwszej znajdują się artykuły metodologiczne (*Metodologicznie*), w części drugiej – hermeneutyczne (*Hermeneutycznie*), w części trzeciej – komparatystyczne (*Komparatystycznie*). Podział jest umowny, autorka przekracza zasygna-

lizowane podziały, wykracza poza zakres poruszanych w poszczególnych częściach zagadnień.

We wstępie pt. *Co to znaczy „czytać sacrum”* (s.7-8) autorka stawia podstawowe pytania literaturoznawcze i sakrologiczne. Część pierwsza (metodologiczna) (s.9-52) składa się z następujących sześciu rozdziałów: 1. *Sacrum jako kategoria historycznoliteracka* (s.11-17), 2. *O niektórych związkach między literaturą a religią* (s.18-23), 3. *Religia w przestrzeni literatury. Literatura w przestrzeni religii. Rekonesans* (s.24-30), 4. *Literatura jako liturgia* (s.31-37), 5. *Epifania negatywna w Nieudanych rekolekcjach paryskich Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego* (s.38-44), 6. *Sakralizacja (u)śmiechu w poezji Jana Twardowskiego* (s.45-52).

W części drugiej (hermeneutycznej) (s.53-258) pomieszczono dwadzieścia osiem następujących rozdziałów: 1. *O potrzebie duchowości między prowincją a Europą* (s.55-59), 2. *Ambiwalencja nadziei. Kultura współczesna wobec deficytu wartości* (s.60-65), 3. *Nieszczęśliwość jako forma istnienia. Kilka refleksji wokół Cudzoziemki Marii Kuncewiczowej* (s.66-71), 4. *Aspekty metafizyczne w emigracyjnej poezji pokolenia „Nowej Fali”. Stanisław Barańczak, Adam Zagajewski* (s.72-82), 5. *Bóg konieczny i niemożliwy. Stanisław Barańczak – dwa wiersze* (s.83-87), 6. *Rzeczywistość i duch(owość) w nowej poezji na przykładzie twórczości pokolenia „BruLionu”* (s.88-98), 7. *De(kon)strukcja sacrum? Strategie wobec sacrum w twórczości poetyckiej po 1989 roku. Rekonesans* (s.99-109), 8. *„Ja wobec ...ja” oraz ja wobec świata. Zanegowane autokreacje w zanegowanym świecie w poezji Marcina Świetlickiego* (s.110-116), 9. *„Miejsca święte” w wierszach Wojciecha Kudyby* (s.117-122), 10. *Promieniowanie myśli. Promieniowanie ducha. Kilka wstępnych refleksji wokół twórczości literackiej Karola Wojtyły* (s.123-124), 11. *Dojrzewanie do śmierci, dojrzewanie do ojcostwa w poetyckiej antropologii Karola Wojtyły* (s.125-137), 12. *Śmierć przekroczona – meditatio mortis Karola Wojtyły* (s.138-144), 13. *Medytacja znaczeń. O specyfice dykcji poetyckiej Karola Wojtyły* (s.145-149), 14. *W poszukiwaniu jedności. Między wiarą a zwątpieniem w późnych wierszach Czesława Miłosza* (s.150-159), 15. *Poeta – prorok w nieruchomych obrotach czasu. Uwagi o cyklu Czesława Miłosza Na trąbach i na cytrze* (s.160-165), 16. *Miłość w horyzoncie daru. O dwu wierszach Czesława Miłosza* (s.166-174), 17. *Obrazy przeszłości w międzywojennych wierszach Czesława Miłosza* (s.175-181), 18. *„I rozłączone się złączy w jedno”. Motyw starości w późnych wierszach Czesława Miłosza* (s.182-194), 19. *Herbert – Miłosz. Spór o wartości. Prolegomena metodologiczne* (s.195-201), 20. *Zbigniew Herbert w poszukiwaniu substancji narodu* (s.202-207), 21. *Kilka uwag o*

wierszu Zbigniewa Herberta Pan Cogito opowiada o kazaniu Spinozy (s.208-213), 22. *Postacie duszy. Refleksje wokół kilku wierszy Zbigniewa Herberta* (s.214-223), 23. *Metafizyczne racje pisania. Tadeusz Różewicz – Dlaczego piszę?* (s.224-228), 24. *Czas przeszły – na chwilę nieutracony. O poezji Julii Hartwig* (s.229-235), 25. *Kilka refleksji wokół wiersza Wisławy Szymborskiej Niebo* (s.236-239), 26. *Moc lęków. Nad wierszami Joanny Pollakównej* (s.240-244), 27. *Piękna przyjaźń. O listach Anny Kamińskiej do Teresy Ferenc i Zbigniewa Jankowskiego* (s.245-251), 28. *Dar matki, dar śmierci, dar wieczności* (s.252-258).

Część trzecia (komparatystyczna) (s.259-309) zawiera siedem następujących tekstów: 1. „*Mój Bóg, jest ciemny*”. *Dynamika przedstawień Boga w twórczości Rainera Marii Rilkego* (s.261-265), 2. *Dziecko w twórczości Rainera Marii Rilkego* (s.266-270), 3. *Doświadczenie medytacyjne w wierszach Thomasa Mertona* (s.271-281), 4. *Obraz Kościoła i kapłana w powieściach Georgesa Bernanosa z perspektywy odbioru czytelnika współczesnego* (s.282-289), 5. *Relacja mistrz – uczeń w Grzeszkanych paciorków Hermanna Hessego* (s.290-298), 6. *Zranione ojcostwo. Okaleczone dzieciństwo. Wokół eseju Wynaleźć samotność Paula Austera* (s.299-304), 7. *Pożegnanie miasta. Pożegnanie życia. Dyptyk petersburski Josifa Brodskiego jako pieśń o końcu* (s.305-309).

Książka zawiera *Indeks nazwisk* (s.311-312) oraz *Notę bibliograficzną* (s.313-315). Publikacja nie zawiera polskiego streszczenia, brakuje także angielskiego summary oraz słów-kluczy (key-words) do całości zbioru lub/i przy poszczególnych rozdziałach.

The title in English:

The Reading “the Sacred”

Abstract (Summary)

An author is a Polish professor of literature at the Jagiellonian University in Cracow. The author shows in her book entitled *The Reading “Sacred”* some essays on literature and "sacred", especially she describes some Polish poetry and prose and literary letters from 20th century. She focuses on the problem hermeneutics of a text, comparatistics of literature and methodology of literature. There are many chapters on theme Polish poetry or prose, e.g. about such authors as Stanisław Barańczak, Teresa Ferenc, Konstanty Ildefons Gałczyński, Julia Hartwig, Zbigniew Herbert, Zbigniew Jankowski, Wojciech Kudyba, Maria Kuncewiczowa, Czesław Miłosz, Joanna Pollakówna, Tadeusz Różewicz, Wisława

Szyborska, Marcin Świetlicki, Jan Twardowski, Karol Wojtyła, Adam Zagajewski. There are some essays about foreign (e.g. French, German, Russian) authors of literature in the context of 'sacred': Paul Auster, Georges Bernanos, Josif Brodski, Hermann Hesse, Thomas Merton, Rainer Maria Rilke.

Key words

sacred and literature, poetry, prose, letters, Paul Auster, Stanisław Barańczak, Georges Bernanos, Josif Brodski, Teresa Ferenc, Konstanty Ildelfons Gałczyński, Julia Hartwig, Zbigniew Herbert, Hermann Hesse, Zbigniew Jankowski, Wojciech Kudyba, Maria Kuncewiczowa, Thomas Merton, Czesław Miłosz, Joanna Pollakówna, Rainer Maria Rilke, Tadeusz Różewicz, Wisława Szymborska, Marcin Świetlicki, Jan Twardowski, Karol Wojtyła, Adam Zagajewski, hermeneutics, comparatistics, literary methodology,

Bibliografia

Zofia Zarębianka, *Czytanie sacrum*, Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, Instytut Wydawniczy „Maximum”, Kraków-Rzym 2008, 18 s., seria: Myśli ocalone. Seria Filozoficzno-Humanistyczna, pod redakcją Tadeusza Sławka, tom V.